

مشارکت در جنگلداری اجتماعی

مولفین:

الهام فہام

احمد رضوانفر

امیر کیوان درویش

نشر بلک

۱۳۸۸

سرشناسنامه	فهام، الهام، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	مشارکت در جنگلداری اجتماعی / الهام فهام، احمد رضوانفر،
امیرکیوان درویش	
مشخصات نشر	تهران: پلک، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	۱۴۲ ص: جنول.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۳۵-۰۵۶-۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا:
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	جنگل و جنگلداری - جنبه های اجتماعی
موضوع	جنگل و جنگلداری - حفاظت
شناسه افزوده	رضوانفر، احمد، ۱۳۵۳ -
رده بندی کنگره	۱۳۸۸، ۹۱۶، ۳۸۷/۳ SD
رده بندی دیویی	۶۳۴/۹۲
شماره کتابشناسی ملی	۱۸۲۲۵۵۴

نام کتاب: مشارکت در جنگلداری اجتماعی
مولفین: الهام فهام، احمد رضوانفر، امیر کیوان درویش
ناشر: پلک

طرح جلد: رویا رضوانفر

چاپ و صحافی: عطایی فرد

نوبت و سال چاپ: اول ۱۳۸۸

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۵-۰۵۶-۸

قیمت: ۳۰۰۰ تومان

مرکز نشر و پخش: تهران، خیابان انقلاب، خ وصال شیرازی، پ ۱۷، طبقه ۴، واحد ۵

تلفن: ۶-۶۶۴۸۱۰۶۵ وب سایت: www.pelkbook.com

پست الکترونیکی: ketab@pelkbook.com

فهرست مطالب

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
فصل اول	مقدمه
	منابع مورد استفاده
فصل دوم	مفاهیم اساسی مشارکت در برنامه‌های مدیریت منابع طبیعی و جنگلداری
	مقدمه
	اهمیت مشارکت
	تعاریف و مفاهیم مشارکت
	سطوح مشارکت
	انواع مشارکت
	پیش‌نیازهای مشارکت
	ضرورت مشارکت در برنامه‌های منابع طبیعی و جنگلداری
	اهداف مشارکت مردم در مدیریت منابع طبیعی
	مراحل مشارکت مردم در مدیریت منابع طبیعی
	مزایا و نتایج مشارکت
	مزایا و نتایج مشارکت در برنامه‌های منابع طبیعی
	موانع مشارکت در برنامه‌های منابع طبیعی و جنگلداری
	منابع مورد استفاده
فصل سوم	جنگلداری اجتماعی
	مقدمه
	تعاریف جنگلداری اجتماعی
	اهداف و اثرات جنگلداری اجتماعی

۴۲	تجارب جهانی در زمینه جنگلداری اجتماعی
۴۲	جنگلداری اجتماعی در هندوستان
۴۳	جنگلداری اجتماعی در کره جنوبی
۴۴	جنگلداری اجتماعی در بنگلادش
۴۶	جنگلداری اجتماعی در فرانسه
۴۷	جنگلداری اجتماعی در اندونزی
۴۷	جنگلداری اجتماعی در ترکیه
۴۸	جنگلداری اجتماعی در تانزانیا
۴۸	جنگلداری اجتماعی در نپال
۴۹	جنگلداری اجتماعی در اتیوپی
۵۰	جنگلداری اجتماعی در چین
۵۰	زمینه‌ها و عرصه‌های مشارکت در جنگلداری اجتماعی
۵۷	اگرو فارستری
۵۸	سیستم‌های اگرو فارستری
۶۱	منابع مورد استفاده

فصل چهارم عوامل مؤثر بر مشارکت در جنگلداری اجتماعی

۶۷	مقدمه
۶۸	عوامل فردی مؤثر بر مشارکت
۷۱	عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت
۷۳	عوامل اقتصادی مؤثر بر مشارکت
۷۵	عوامل ترویجی مؤثر بر مشارکت
۷۶	عوامل حقوقی و قانونی مؤثر بر مشارکت
۷۷	سایر عوامل مؤثر بر مشارکت
۸۱	منابع مورد استفاده

فصل پنجم ترویج جنگلداری اجتماعی

۸۷	مقدمه
۸۸	ترویج جنگلداری اجتماعی
۹۰	برنامه‌های آموزشی مورد نیاز جهت تربیت عاملین ترویج جنگلداری اجتماعی

۹۳	معرفی رهیافت ترویج مخاطب محور به عنوان الگوی مناسب در ترویج جنگلداری اجتماعی
۹۵	نقش و زمینه‌های مشارکت سازمان‌های غیردولتی در ترویج و توسعه منابع طبیعی
۹۹	لزوم پرداختن به برنامه‌های ترویج آگروفاوستری
۱۰۰	نقش ترویج در توسعه آگروفاوستری
۱۰۱	فرایند ترویج آگروفاوستری
۱۰۳	معرفی یک رهیافت مشارکتی در ترویج آگروفاوستری
۱۰۶	روش‌های مورد استفاده در ترویج آگروفاوستری
۱۰۸	منابع مورد استفاده

فصل ششم ارتباطات، اطلاعات و مدیریت مشارکتی

۱۱۱	مقدمه
۱۱۲	اهمیت ارتباطات در مدیریت مشارکتی
۱۱۳	برنامه‌های ارتباطی برنامه‌ریزی شده و مدیریت مشارکتی منابع طبیعی
۱۱۶	ارتباطات مشارکتی
۱۱۷	برنامه‌ریزی ارتباطات مشارکتی
۱۲۱	مدل ارتباطات توسعه مشارکتی
۱۲۲	فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در مدیریت مشارکتی منابع طبیعی
۱۲۳	کاربرد فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در جنگلداری اجتماعی
۱۲۵	سیستم‌های مدیریت اطلاعات در مدیریت جنگل
۱۲۷	تسهیم دانش، فناوری ارتباطات و اطلاعات و مدیریت مشارکتی
۱۳۲	منابع مورد استفاده

فهرست جداول و اشکال

صفحه	عنوان
۱۵	فصل دوم جدول ۱-۲- گونه‌شناسی مشارکت و ویژگی‌های آن از دیدگاه "پرنی"
۴۱	فصل سوم شکل ۱-۳- اثرات مشارکت مردم محلی در مدیریت جنگل
۵۱	جدول ۱-۳- زمینه‌های مشارکت مردم در جنگل
۵۲	جدول ۲-۳- مرصه‌های کارکردی جنگلداری اجتماعی
۵۴	جدول ۳-۳- شاخص‌های مدیریت مؤثر جنگل از دیدگاه جنگل‌نشینان نپال
۵۵	جدول ۴-۳- شاخص‌های پیشنهاد شده برای توزیع محصولات جنگلی از دیدگاه جنگل‌نشینان نپال
۵۶	جدول ۵-۳- سطوح مشارکت جنگل‌نشینان در جنگلداری اجتماعی
۶۹	فصل چهارم جدول ۱-۴- شاخص‌های تشکیل دهنده برخی از عوامل فردی مؤثر بر مشارکت
۷۲	جدول ۲-۴- شاخص‌های تشکیل دهنده متغیر انسجام اجتماعی
۷۴	جدول ۳-۴- شاخص‌های تشکیل دهنده برخی از عوامل اقتصادی مؤثر بر مشارکت
۹۰	فصل پنجم جدول ۱-۵- واحدهای درسی تخصصی جنگل جهت تربیت مروجان جنگلداری و جنگلبانان
۹۱	جدول ۲-۵- موضوعات قابل ارائه در دوره‌های آموزشی برای جنگلبانان، مروجان جنگلداری و کشاورزان پیشرو
۹۱	جدول ۳-۵- زمینه‌های آموزشی مورد نیاز جهت تربیت مروجان جنگلداری اجتماعی و جنگلبانان
۹۴	شکل ۱-۵- نظام ترویج جنگلداری اجتماعی به مثابه یک نظام ترویج مخاطب محور
۱۰۵	شکل ۲-۵- فرایند TRACE
۱۱۶	فصل ششم جدول ۱-۶- کارکردهای ارتباطات با توجه به چالش‌های پیش‌روی مدیریت منابع طبیعی

پیشگفتار

همان طور که دکتر جوانشیر در کتاب تاریخ علوم منابع طبیعی ایران ذکر کرده است نیاز انسان به چوب از آغاز تاریخ حیات او یعنی هنگامی که مجهز به ابزار شد وجود داشته است. افسانه‌های ملی چنین حکایت می‌کنند که درخت سرو به دست زرتشت پیامبر کشت شده است. همچنین به گواه تاریخ، در ایران باستان و در زمان هخامنشیان علاقه به کشت درختان جنگلی به وجود آمد که از نظر تولید چوب اهمیت داشت. کوروش کبیر شخصا به کشت درختان همت گماشت و علاقه خشایار شاه به درختان چنان بوده است که یکی از سربازان خود را محافظ یک درخت سرو برومند قرار داد.

بنابراین تاریخ نشان دهنده آن است که جنگلداری در ایران قدمت زیادی دارد و ارزش جنگل برای آن‌ها مبرهن بوده است. امروزه در سطح بین‌المللی نقش بنیادین جنگل‌ها و منابع جنگلی در توسعه ملی، مبارزه علیه فقر و تأمین امنیت غذایی در کشورهای در حال توسعه، در مهم‌ترین محافل و مجامع سیاسی بین‌المللی، از جمله اجلاس ریو (۱۹۹۲)، اجلاس‌های جهانی غذا در سال‌های (۱۹۹۶) و (۲۰۰۲)، اجلاس ملل متحد برای توسعه هزاره (۲۰۰۰) و اجلاس ژوهانسبورگ (۲۰۰۲) پذیرفته شده و مورد تأکید قرار گرفته است به طوری که دستور کار ۲۱ در اجلاس ریو تدوین شد که شیوه‌های نوین آموزشی را در زمینه‌هایی از قبیل حفاظت از منابع طبیعی و مشارکت مردمی به منظور دستیابی به توسعه پایدار در قرن ۲۱ ارایه نموده است. پس از تدوین این دستور کار، از کشورهای جهان خواسته شد تا راهبردهای ملی توسعه پایدار را بر اساس مفاد این دستور کار تدوین نمایند.

در ایران نیز در سند توسعه منابع طبیعی و آبخیزداری در افق ۱۴۰۴ به مشارکت و حضور فعال و مسئولانه مردم در بهره‌مندی اصولی از منابع جنگلی، استفاده از جوامع محلی و بومی بهره‌بردار و

تشکل‌های وابسته و بهره‌گیری از دانش بومی آن‌ها اشاره شده است. همچنین در سیاست‌های نظام در مورد جنگلداری، جلب مشارکت مردم جهت احیاء، حفاظت و افزایش بهره‌برداری مورد تأکید قرار گرفته است.

از سوی دیگر فرصت‌هایی در بخش جنگلداری کشور وجود دارد که با استفاده از این فرصت‌ها می‌توان سیاست‌های مذکور را اجرایی نمود که شامل امکان برخورداری جوامع محلی و بهره‌بردار از منافع حاصل از اجرای طرح‌های جنگلداری، فراهم بودن تشکل‌های مردمی و سازمان‌های غیردولتی در زمینه حفاظت، احیاء، توسعه و بهره‌برداری از منابع جنگلی و وجود دانش بومی غنی در حوزه بهره‌برداری پایدار از منابع جنگلی می‌باشد.

بنابراین جهت تحقق اهداف و سیاست‌های مذکور و استفاده از فرصت‌های موجود در بخش جنگلداری، کتاب حاضر به معرفی رهیافت جنگلداری اجتماعی به عنوان گزینه بدیل مدیریت پایدار جنگل در بهبود اقتصاد محلی، محیط‌زیست و رفع نیازهای جامعه که احساس نظارت جمعی را در مدیریت منابع جنگلی ایجاد می‌کند پرداخته است و از آن جایی که در این رهیافت ساکنین محلی باید نقش مهمی را در تصمیمات مربوط به جنگل‌های اطرافشان داشته باشند بنابراین کتاب حاضر در جهت تلفیق مشارکت جوامع محلی در جنگلداری اجتماعی گام برداشته است.

در این میان لازم است از راهنمایی‌های ارزنده جناب آقای دکتر تقی شامخی و همچنین همکاری سرکار خانم صدف فهام در بازبینی نهایی متن صمیمانه قدردانی نمایم. امید است این تلاش ناچیز گامی کوچک در مسیر ترقی و تعالی بخش منابع طبیعی کشور باشد.

فهام، رضوانفر و درویش

تابستان ۱۳۸۸